

Predmet C-714/22**Sažetak zahtjeva za prethodnu odluku sastavljen na temelju članka 98.
stavka 1. Poslovnika Suda****Datum podnošenja:**

22. studenoga 2022.

Sud koji je uputio zahtjev:

Sofijski rajonen sad (Općinski sud u Sofiji, Bugarska)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:

21. studenoga 2022.

Tužitelj:

S.R.G.

Tuženik:

Profi Credit Bulgaria EOOD

Predmet glavnog postupka

Postupak je pokrenut na temelju članka 267. prvog stavka UFEU-a

Predmet i pravna osnova zahtjeva za prethodnu odluku

Spor o valjanosti ugovora o potrošačkom kreditu u kojem je ugovoreno plaćanje paketa dobrovoljno stečenih dodatnih usluga. Postavljaju se sljedeća pitanja: je li u pogledu tih dodatnih usluga, s obzirom na to da nisu uključene u efektivnu kamatnu stopu kredita, riječ o djelatnostima prilikom korištenja kredita i upravljanja tim kreditom? Može li stoga u pogledu tih dodatnih usluga biti riječ o nepoštenim odredbama u smislu Direktive 93/13 i treba li ih smatrati dijelom „ukupnih troškova kredita” koji su relevantni za određivanje efektivne kamatne stope u skladu s Direktivom 2008/48? Kako s obzirom na dosadašnju sudsku praksu Suda (presuda u spojenim predmetima C-224/19 i C-259/19) treba raspodijeliti troškove postupka ako se utvrdi da ugovor o potrošačkom kreditu sadržava nepoštene odredbe?

Prethodna pitanja

1. Treba li članak 3. točku (g) Direktive 2008/48/EZ tumačiti na način da troškovi za dodatne usluge, koje su ugovorene uz ugovor o potrošačkom kreditu, kao što su troškovi za mogućnost odgode plaćanja i smanjenja obroka, čine dio efektivne kamatne stope kredita?
2. Treba li članak 10. stavak 2. točku (g) Direktive 2008/48/EZ tumačiti na način da pogrešno navođenje efektivne kamatne stope u ugovoru o kreditu sklopljenom između prodavatelja robe ili pružatelja usluge i potrošača kao dužnika valja smatrati nepostojanjem informacija o efektivnoj kamatnoj stopi u ugovoru o kreditu i da nacionalni sud treba primijeniti pravne posljedice predviđene u nacionalnom pravu za nepostojanje informacija o efektivnoj kamatnoj stopi u ugovoru o potrošačkom kreditu?
3. Treba li članak [23.] Direktive 2008/48/EZ tumačiti na način da je sankcija u obliku ništavosti ugovora o potrošačkom kreditu, koja je predviđena u nacionalnom pravu i u skladu s kojom treba otplatiti samo odobreni iznos glavnice, proporcionalna ako efektivna kamatna stopa nije jasno navedena u ugovoru o potrošačkom kreditu?
4. Treba li članak 4. stavke 1. i 2. Direktive 93/13/EEZ tumačiti na način da troškove za paket dodatnih usluga, koje su predviđene u zasebnom, dodatnom ugovoru sklopljenom uz ugovor o potrošačkom kreditu koji je glavni ugovor, treba smatrati dijelom glavnog predmeta ugovora i da oni stoga ne mogu biti predmet ispitivanja nepoštenosti?
5. Treba li članak 3. stavak 1. Direktive 93/13/EEZ u vezi s točkom 1. podtočkom (o) Priloga Direktivi tumačiti na način da je odredba u ugovoru o dodatnim uslugama sklopljenom uz potrošački kredit nepoštena ako se u toj odredbi potrošaču odobrava apstraktna mogućnost da odgodi i promijeni plan svojih plaćanja, za što je dužan platiti troškove čak i ako ne iskoristi tu mogućnost?
6. Treba li članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 te načelo djelotvornosti tumačiti na način da im se protivi sustav koji u sljedećim slučajevima dopušta da potrošač snosi dio troškova postupka: 1. kada se djelomično prihvati zahtjev kojim se traži utvrđenje da se ne duguju iznosi zbog utvrđene nepoštene odredbe [...]; 2. kada je potrošačevo ostvarivanje prava prilikom određivanja iznosa tražbine u praksi nemoguće ili pretjerano otežano i 3. uvijek kada postoji nepoštena odredba, uključujući slučajeve kada nepoštena odredba ni potpuno ni djelomično neposredno ne utječe na iznos vjerovnikove tražbine ili kada ta odredba nije neposredno povezana s predmetom postupka?

Navedene odredbe prava Unije i sudska praksa Suda

Direktiva Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim [odredbama] u potrošačkim ugovorima, osobito članak 3. stavak 1., članak 4. stavak 2., članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1.

Direktiva 2008/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2008. o ugovorima o potrošačkim kreditima i stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 87/102/EEZ, osobito članak 3. točka (g), članak 10. stavak 2. točka (g) i članak 23.

Presuda od 20. rujna 2018., EOS KSI Slovensko (C-448/17, EU:C:2018:745)

Presuda od 16. srpnja 2020., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, spojeni predmeti C-224/19 i C-259/19, ECLI:EU:C:2020:578, osobito točka 5. izreke

Navedeni nacionalni propisi

Zakon za zadalženijata i dogovorite (bugarski Zakon o obvezama i ugovorima), osobito članak 26.

Zakon za potrebitelskija kredit (bugarski Zakon o potrošačkim kreditima, u daljnjem tekstu: ZPK), osobito članak 10.a, članci 11. i 19., članci 21. do 24. te članak 33., kao i članak 1. Dopolnitelni rasporedbi (dodatne odredbe) tog zakona

Graždanski procesualen kodeks (bugarski Zakonik o građanskom postupku), osobito članak 7. stavak 3. i članak 78.

Sažet prikaz činjenica i postupka

- 1 Tužitelj i tuženik sklopili su 10. listopada 2019. ugovor o potrošačkom kreditu čiji je sadržaj glasio: odobravanje kredita u iznosu od 5000 bugarskih leva u trajanju od 36 mjeseci, godišnja kamatna stopa iznosi 41,00 %, efektivna kamatna stopa iznosi 49,02 %, ukupna kreditna obveza iznosi 8765,02 bugarska leva. Osim ukupne kreditne obveze, ugovor o potrošačkom kreditu sadržava i naknade za sljedeće dobrovoljno stečene dodatne usluge: (a) dodjela prava na prioritetnu provjeru i isplatu potrošačkog kredita („Fast”) za koju naknada iznosi 1250 bugarskih leva i (b) dodjela prava na promjenu amortizacijskog plana potrošačkog kredita („Flexi”) za koju naknada iznosi 2500 bugarskih leva. Te naknade sadržane su u amortizacijskom planu kao sastavni dio ugovora, čime ukupna kreditna obveza iznosi 12 515,02 bugarska leva, a otplaćuje se u 36 mjesečnih obroka od kojih svaki iznosi 347,64 bugarska leva. Između stranaka nije sporno da je tuženik tužitelju stvarno isplatio iznos od 5000 bugarskih leva.
- 2 U ugovoru o kreditu navodi se da je klijent prethodno izričito izrazio želju za dobrovoljnim stjecanjem dodatnih usluga, a uvjeti za njihovo korištenje detaljno

se opisuju u tuženikovim općim uvjetima poslovanja. U skladu s tim uvjetima, dodatna usluga „Fast” omogućuje klijentu koji ju je stekao pravo na prioritetnu provjeru njegova zahtjeva za odobravanje kredita. Nakon odluke o dodjeli kredita, klijentu se isplaćuje odobreni iznos u roku od 24 sata nakon potpisivanja potrebnih dokumenata. U skladu s općim uvjetima poslovanja, dodatna usluga „Flexi” omogućuje klijentu koji ju je stekao pravo da pod odgovarajućim specifičnim uvjetima izmijeni svoj amortizacijski plan. Klijent može zatražiti odgodu plaćanja ili smanjenje određenog broja obroka kredita kada za to postoje detaljno navedeni razlozi (radna nesposobnost, gubitak radnog mjesta, gubitak ili oštećenje imovine u slučaju nepogode i dr.).

- 3 U ovom predmetu između stranaka nije sporno da je potrošač prilikom sklapanja ugovora o kreditu želio dobrovoljno steći navedene dodatne usluge. Nije istaknut prigovor da je tužitelj obmanut u pogledu prirode ugovora koji je sklopio. U postupku se nije tvrdilo da tuženik ne bi odobrio kredit u slučaju da se ne plate te dodatne usluge.
- 4 U skladu s nacionalnim propisima iz ZPK-a koji se primjenjuju u ovom slučaju, vjerovnik ne smije zahtijevati plaćanje troškova ili naknada za djelatnosti koje su povezane s korištenjem kredita i njegovim upravljanjem (članak 10.a stavak 2.). Efektivna kamatna stopa za kredit određuje se kao potrošačevi trenutačni ili budući ukupni troškovi kredita i ne smije prekoračiti određenu gornju granicu (članak 19. stavci 1. i 4.). Pritom obvezne elemente ugovora o potrošačkom kreditu čine i iznos efektivne kamatne stope kao i ukupan iznos koji potrošač treba platiti, što su iznosi koji se obračunavaju u trenutku sklapanja ugovora o kreditu (članak 11. stavak 1. točka 10.). Istodobno je ništava svaka odredba ugovora o potrošačkom kreditu čiji je cilj ili učinak zaobilaženje zahtjeva propisanih ZPK-om (članak 21.), a ugovor o potrošačkom kreditu nevaljan je ako nisu ispunjeni zahtjevi u pogledu navođenja efektivne kamatne stope ili ako je prekoračena gornja granica te kamatne stope (članak 22.). Ako se ugovor o potrošačkom kreditu proglasi nevaljanim, potrošač je obavezan samo na povrat neto iznosa kredita i ne duuguje kamate ili druge troškove kredita (članak 23.).
- 5 Tužitelj je sudu koji je uputio zahtjev podnio negativnu deklaratornu tužbu. Traži da se utvrdi da tuženiku ne duuguje ukupan iznos u visini od 7515,02 bugarska leva, od kojih se: 1. iznos od 3765,02 bugarska leva odnosi na ugovorne kamate sastavljene od godišnje kamatne stope i efektivne kamatne stope za cjelokupno vrijeme trajanja ugovora o potrošačkom kreditu, 2. iznos od 1250 bugarskih leva odnosi na naknadu za dodatnu uslugu „Fast”, a 3. iznos od 2500 bugarskih leva odnosi na naknadu za dodatnu uslugu „Flexi”.

Bitni argumenti stranaka glavnog postupka

- 6 S.R.G. tvrdi da su ništave odredbe ugovora o potrošačkom kreditu kojima se propisuje obveza plaćanja godišnje kamate, efektivne kamate i naknade za dodatne usluge jer se protive prihvaćenim moralnim načelima. Osim toga,

osporava obvezu plaćanja naknade za dodatne usluge jer ih smatra uobičajenim djelatnostima prilikom upravljanja kreditom (one obuhvaćaju provjeru zahtjeva za odobravanje i isplatu potrošačkog kredita). S.R.G. smatra da ne duguje te naknade jer se protive prihvaćenim moralnim načelima, s obzirom na to da te naknade za obje dodatne usluge ukupno iznose 3750 bugarskih leva i da taj iznos prekoračuje polovicu iznosa odobrenog kredita. Sporne naknade ne odnose se na plaćanja koja nisu obuhvaćena vjerovnikovom glavnom tražbinom, nego predstavljaju troškove korištenja kredita odnosno troškove djelatnosti koje su povezane s upravljanjem kreditom. Iz tog razloga povrijeđena je izričita zabrana u skladu s kojom vjerovnik ne smije zahtijevati plaćanje troškova i naknada za djelatnosti prilikom korištenja kredita i upravljanja tim kreditom. Osim toga, tužitelj navodi argument da su te dodatne usluge dio ugovorne naknade i stoga ih je trebalo uključiti u efektivnu kamatnu stopu. Naknade za te dodatne usluge predstavljaju troškove za potrošača i stoga je riječ o skrivenim troškovima kredita zbog čega ih je trebalo uključiti u određivanje efektivne kamatne stope. Međutim, ako se troškovi za usluge o kojima je riječ pribroje efektivnoj kamatnoj stopi, ta bi stopa prekoračila ograničenja koja se ZKP-om propisuju u pogledu njezine gornje granice, što je okolnost koja bi dovela do nevaljanosti ugovora o potrošačkom kreditu.

- 7 Tuženik navodi da se tužitelj u svojem zahtjevu za odobravanje kredita samostalno odlučio za stjecanje dodatnih usluga uz ugovor. Tužitelj je raspolagao potrebnim dodatnim predugovornim informacijama o ugovornim uslugama. Tuženik tvrdi da je godišnja kamatna stopa fiksna i da se u njegovim općim uvjetima poslovanja, koji su dio sklopljenog ugovora o potrošačkom kreditu, navodi od čega se sastoji ugovorna naknada, koji su uvjeti za primjenu kamatne stope i na koji se način određuje efektivna kamatna stopa. Usto, amortizacijski plan sadržava obroke kredita koji se konkretno duguju za cjelokupno trajanje ugovora. U općim uvjetima poslovanja predviđa se potrošačevo pravo na povlačenje iz ugovora. Tuženik osporava tvrdnju da se odredbe o stjecanju dodatnih usluga protive prihvaćenim moralnim načelima, s obzirom na to da je tužitelj odabrao te dodatne mogućnosti i one nisu predstavljale obvezan uvjet za sklapanje ugovora o kreditu. Stoga smatra da je neosnovana tužiteljeva tvrdnja o postojanju nepoštenosti. Tuženik tvrdi da se tužitelj koristio uslugama iz dodatnog ugovora, odnosno uslugom prioritetne provjere i isplate potrošačkog kredita, kao i uslugom odgode plaćanja ugovorenih obroka kredita.

Sažet prikaz obrazloženja zahtjeva za prethodnu odluku

- 8 Sud koji je uputio zahtjev smatra da se predmet postupka svodi na pitanje valjanosti ugovora o kreditu u cjelini kao i na pitanje valjanosti pojedinačnih odredbi o stjecanju dodatnih usluga. U skladu s bugarskim propisima, sud koji donosi odluku obvezan je po službenoj dužnosti istaknuti nepoštene odredbe u ugovoru o potrošačkom kreditu kao što je onaj o kojem je riječ u ovom slučaju.
- 9 U tom kontekstu, sud koji je uputio zahtjev najprije pita na koji se način određuje efektivna kamatna stopa u ugovoru o potrošačkom kreditu. U skladu s

nacionalnim pravom, nevaljan je ugovor o potrošačkom kreditu koji ne ispunjava zakonske zahtjeve u pogledu navođenja efektivne kamatne stope, a potrošač je u tom slučaju obvezan samo na povrat primljenog iznosa, bez kamata i troškova. Na sličan način sud koji je uputio zahtjev tumači presudu u predmetu EOS KSI Slovensko (C-448/17), u skladu s kojom zahtjev iz članka 4. stavka 2. Direktive 93/13/EEZ nije ispunjen ako je odredba o iznosu efektivne kamatne stope nejasno sastavljena. Stoga nacionalni sud ne treba primjenjivati takve odredbe. Sud koji je uputio zahtjev ipak smatra da treba ispitati jesu li sankcije predviđene nacionalnim pravom, odnosno nevaljanost ugovora o potrošačkom kreditu, kada taj ugovor ispunjava obvezne zahtjeve u pogledu navođenja efektivne kamatne stope, prikladne odnosno proporcionalne u smislu članka 23. Direktive 2008/48/EZ. To pitanje treba ispitati s obzirom na tužiteljevu tvrdnju prema kojoj vjerovnik prilikom određivanja efektivne kamatne stope u ugovor svjesno nije uključio naknade za dodatne usluge, koje sadržajno nisu dodatne usluge, nego su povezane s korištenjem kredita i njegovim upravljanjem. Slijedom toga, sud koji je uputio zahtjev smatra da treba odgovoriti na pitanje treba li se pogrešno navođenje iznosa efektivne kamatne stope u ugovoru o potrošačkom kreditu izjednačiti s nepostojanjem informacije o toj kamatnoj stopi. Posljedično, treba odgovoriti na time uvjetovano pitanje, a to je predstavljaju li ugovorene naknade za „dodatne usluge” (koje su u trenutku sklapanja ugovora bile sadržane u izvornom amortizacijskom planu i koje su potpuno povezane s načinom amortizacije kredita, a ne s primitkom drugih proizvoda ili robe) troškove koje u skladu s člankom 3. točkom (g) Direktive 2008/48 treba uključiti u efektivnu kamatnu stopu. Zbog toga je potrebno tumačenje pitanja treba li u ovom slučaju te naknade smatrati „glavnim predmetom” ugovora povezanog s ugovorom o kreditu ili dodatnim uvjetom ugovora o kreditu i, u skladu s tim, dodatnim troškovima ugovora o kreditu.

- 10 Naposljetku, sud koji je uputio zahtjev podsjeća na točku 5. izreke presude od 16. srpnja 2020., *Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria* (spojeni predmeti C-224/19 i 259/19), koja glasi: „[č]lanak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 te načelo djelotvornosti treba tumačiti na način da im se protivi sustav koji dopušta da dio postupovnih troškova snosi potrošač, ovisno o visini neosnovano plaćenih iznosa koji su mu vraćeni nakon utvrđenja ništavosti ugovorne odredbe zbog njezine nepoštenosti, s obzirom na to da takav sustav stvara znatnu prepreku koja potrošača može odvratiti od ostvarivanja prava na djelotvorni sudski nadzor eventualne nepoštenosti ugovornih odredaba, kako je dodijeljeno Direktivom 93/13”. S obzirom na navedeno, sud koji donosi odluku pita primjenjuje li se to tumačenje samo u slučajevima u kojima je potrošaču u praksi nemoguće ili pretjerano teško ostvarivati pravo u slučaju kad je potrebno odrediti iznos zahtjeva za povrat plaćanja izvršenih na temelju nepoštene odredbe ili u svim slučajevima, uključujući u slučaju nepoštene odredbe koja ni u cijelosti ni djelomično ne utječe na iznos tražbine koja nije neposredno povezana s predmetom postupka niti, u skladu s tim, s obvezama prema vjerovniku. Ako naknade za „dodatne usluge” predstavljaju „glavni predmet” ugovora povezanog s ugovorom o kreditu i ako ih u skladu s tim ne treba uključiti u određivanje efektivne kamatne stope, pitanje je povezano s predmetom glavnog postupka jer bi

prilikom rješavanja spora trebalo odlučiti i o raspodjeli troškova postupka. U skladu s nacionalnim pravom, udio u snošenju troškova postupka ovisi o tome u kojem je opsegu prihvaćen odnosno odbijen tužbeni zahtjev, neovisno o svojstvu koje stranka ima u postupku.

RADNI DOKUMENT